

Сыктывкар
2-й этаж

Спичонка: бымстанга советской саалатыгар. Ишкеер В. К. Кушечин сичтээх сүрү куурдар, филтэрдир турбалары онгоруу анааллах «СДТ-25» станогы көрдөрөр. Станог биир көмгө 25 турбалы таһаарар.

ССКП XXIV СЪЕДИН УУРААХТАРЫН ОЛОХХО КИЛЛЭРИИГЭ ОСКУОЛАЛАР СОРУКТАРА

(Бүтүүтэ Иини 1 стр. нэр)

Улаах учууталлар педагогическай ула маастардара бааллар. Кинилэр онытара үөрэтүүлэн оройуон бары учууталларын билиилэригэр тюрдүүлэн, туһанылаан ийиэх тустаах. Маныаха методическай холбоһуу утумнаахтыг улаахтээх. Оттон районо оттуттэн кытаанах ирдэбил уонна контурула олохтохтохтээх.

Уруон олоһу кытары сибээстээн ордук көдүүстээхтик, туһалаахтык барытыгар ордуу табыгастаах усулуобуянан кабинетнай системаны үөрэтти буолар. Онон бэйиалгы үөрэх дымлыгар оскуола-лары барыларын кабинетнай системада ииллэрин — норуот үөрэбиринтин үлэһиттэрин дьонуннаах соруутара.

Иккиһинэн, сорох оскуола-ларга учууталлар уонна комсомольскай тэрилтэлэр биирдиктээн оройу кытары араа-зынан ситэтэ суох үлэһиттэр. Дьингэр, ханынн оҕо тугу билбиккэ ааспыттэн, хайа те-маны ыарыратарын утум-наахтык илэһин, тутта ила-далаах көмөнү оҕоруу — утуу-тал ытык илэ. Итин тэгэ араас иинигэлэри аахтарат, куруһуонтарга сьрытыннарын оҕо тугу интэриһиргиллэрин биллэххэ наада. Итинни ил-тэриэстэн эдэр кини интэри-тин олоххо байытти аналан булуһуон сөп. Онуоха ыымыс педагогическай сабыдыал оҕоһуолара улахан суолта-лааһын учууталлар үчүгэйдик өйдүүллэр. Ол ынан баран ордук математическай дьон-оһиһиһилэргэ уһулуучу дьон-ооах оҕолору кытта үлэ-һуон үрдүнэн адыас мө-л.

Оноһоор Диринг орто-олатыгар тэриллэбит ма-тика кылааһыгар сьыах-дьокурдаах оҕолор ситэ-рдэммэттэр. Итин би-Уоһа-Бүлүү математи-када учуутала Алексеев тур-дук аьгунаастар суохтарынан уонна математика сорох учуу-таллара итиннэ оскуоалар салайааччыларга бу туһалаах дьыалада суолта бигэрбэттэри-нэн эрэ быһаарыахха сөп.

Билиһини кэмгэ оскуола-иниттэр үөрэнээччилэргэ илэ-бэ хайысханы биэрэн, оскуо-ла кэнниттэн производеһабы-лааччы үлэһиттэргэ бэдэмээ-һин, үлэбэ коммунистическай-дым сьыһаны итин соруута-

ры тураллар. Ити соруутары оскуола производеһабы-лааччылар, общественно-һы ытыгы иккэ холбоһон быһаарыахтээх. Уонсай орто-үөрэх оскуолага кэлэр да өт-түтэр үөрэнээччи ыччанга су-рун кыһанан буолуоҕа. Ол-эрэри итинни кытары сэгэ-профессиональнай-техническай училищелар оруоллара улаа-һаа. Ахыс ыһааһы бүтэр-биттэртэн үстэн биирдэ орто үөрэби маныыс училище-ларга үөрэнэн бүтэрэрэ саба-далаар. Онон ийеһини-воли-тическай итин хас биирдик оскуолада утумнаахтык тэри-лиэхтээх. Быһыл мьчат ССКП XXIV сьейи матырыаадала-рын, тохсус пэтилетка соруу-тары, комсомол уонна тэри-либига 50 сыла туолар төрө-бүт Сахатын республикаһы-историятын дьириник үө-рэтээхтээх.

Ааспыт оттугэр оройуонка-үлэһит мьчат илэһээһи ос-куолатыгар үөрэнээччилэри-тардыы, үөрэхтэрин бүтэттэ-рин ситэтэ суох тэрилтэ. Оттон ССКП XXIV сьейи уон-алтатыттан сүүрбэ тодуһугэр дьэри саастаах үлэһит мьчат илэһээһи оскуолада үөрэнэ-тин ааспыт биэс сылаахтар-икки төгүл ааһтар соруу-туруорда. Ити туох хаһык-инини тустээх холхоз, совхоз, тэридэ салалталара бу дьыа-лаа сьыһаныларын лаппа ту-саралларын, үлэһини-үлэһин үөрэнэр ыччаты пьсөөһөккэ-мдан, кинилэргэ сөптөөх үө-рэр усулуобуяны тэрийэлэ-рин модьуйар.

Усүһүнэн, оскуола Устаабы-гар оскуолада саамай баһы-лылар-көһүлүүр оруолу учуу-тал ылаахтааһын туһунан-этиллэр. Бийиги оҕолорбутун үөрэтээччи-интээччи, бийиги олохтут инини кэсиплэн бү-бөйдөөччи үлэбэ даһаны, дьинээ-уонка даһаны дьонго-сэргээ, үөрэнээччилэргэ ком-мунистическай олох-дьаһах-хольбурунан буолуохтээх. Хо-мойуох иһин, оройуонка ити көрдөбүлгэ илпийтээбэт учуу-таллар бааллар. Итин сорох оскуолаларга учууталлар ил-пийтээһинэ мөлтөөбүтүтэн, оскуола салайааччыларын ир-дэбиллэрэ-көрдөбүллэрэ на-мтаабыттан атыннык быһа-рыахха сатамат. Онон үө-рэнээччилэр уонна учууталлар

коллективтарын түмүүгэ ос-куолалар салалталарын, пар-тийнай, комсомольскай, проф-союзнай тэрилтэлэрин күүстэ-рин бииргэ түмүү бидиһини-дьонуннаах соруутун буолла.

Оройуонка общественно-һы уонна төрөһүттэр оскуола-үлэһиттэр илпийтэһи билиһин даһаны ситэтэ суох. Сорох хаһаайыстыба, тэридэ сала-йааччыларга оскуолалары ил-миттэр оттуу маһынан, үчүгэй үлэһиттэр усулуобуянан хаа-чылаһтар. Бу итээс суһал-лаах үөрэтээһин тустээх.

Оройуонка үөрэтэр-иттэр үлэһин төрдүттэн туһаарар-ымаһтар толору бааллар. Рес-публика үрдүнэн оҕо 30,5 бы-рыһыана иккэ сменада үө-рэнэр буолларына, бийиэхэ 8,8-эра бырыһыана иккэ сменада үөрэнэр. Интернаттар баала-ра, аһыс балай да бөһөргө-дүннэ. Учууталлар састааһы-ра аһаан оттууна ааһыр, хааһыстыба оттууна туһаар. Кинилэр ортолорутар 4 РСФСР, 14 Саха АССР ос-куолаларын үтүөлээх учуутал-лара, 36 норуот үөрэбиринтин туйгуннара бааллар. Байа-тэрин илэһиттэрин таһыт, үө-рэтэр предметтэрин дьиринни-бидэр баай омыттаах ыарды-һас да, эдэр эрчимнээх да учууталларбыт үгүстэр. Ос-куолалар үөрэтин техническай-средстволарынан сьибидиһин-лэра үүнэр. Оскуолаларга коллективна түмэр идронан-буолар ылаахтаах партийнай тэ-рилтэлэр бааллар. Үөрэнээ-чилэр дьинээһини усулуобуя-лара туһаар. Партия XXIV сьейинэн туруоруллубут со-руутары оройуон оскуола-лара хайдах төлөрөддөрө ити фак-тордары төһө толору туһаны-ларьыттан улахан тутулуһтээх.

Наһарааданан, табаарыстар!

УЧУУТАЛ КҮНҮНЭН сибээстээн норуот үөрэбирин-тигэр итиннэ общественнай үлэбэ үрдүк ситиһинлэрин, өр сыллаах үлэлэрин иһин партия Чурапчытааһы рай-комун уонна райсовет исполкомун Бочуотунай грамота-тынан наһараадалаһаллар.

1. Гуллена Евдокия Григорьевна — Чурапчы аһыс кылаастаах оскуолатын учуутала.
2. Дьачковскай Василий Егорович I — Чакыр оскуо-латын интернаттын интээччи, пенсионер.
3. Дьачковская Елизавета Мироновна — Чурапчы аһыс кылаастаах оскуолатын учуутала.
4. Дьачковская Христина Николаевна — Кытаанах орто оскуолатын учуутала.
5. Игнатьев Николай Николаевич — Болтоҕо аһыс кылаастаах оскуолатын директара.
6. Кондратьева Мария Семеновна — Хайахсыт аһыс кылаастаах оскуолатын учуутала.
7. Макарова Клара Гаврильевна — Сылаан орто ос-куолатын учуутала.
8. Михайлова Акулина Степановна — Хайахсыт аһыс кылаастаах оскуолатын учуутала.
9. Парфенов Петр Васильевич — Хатылы орто ос-куолатын военруга, пенсионер.
10. Пермиков Михаил Ефимович — Диринг орто ос-куолатын директара.
11. Пестерев Василий Кузьмич — Сылаан орто оскуо-латын учуутала.
12. Саввин Роман Максимович — Чурапчы орто ос-куолатын үөрэбин чааһын сьибидиһисэ.
13. Сергеева Ирина Ильинична — Дирингээһи оҕо-садын сьибидиһисэ.
14. Синцева Валентина Ивановна — Чурапчы аһыс кылаастаах оскуолатын учуутала.
15. Собакина Мария Семеновна — Хадаар аһыс кы-лаастаах оскуолатын учуутала.
16. Соловьева Анна Егоровна — Бэрэтээһи оҕо садын сьибидиһисэ.
17. Тимофеева Екатерина Петровна — Чакырдааһи оҕо-асля-садын сьибидиһисэ.
18. Федорова Мария Осиповна — Мугудай орто ос-куолатын учуутала.
19. Чечебутов Дмитрий Павлович — Амма орто ос-куолатын директара.

Норуот үөрэбиринтин туйгуна

Норуот үөрэбиринтин туйгуна Захарова Мария Прокопьевна Чурапчытааһы педаго-гическай училищени бүтэрэн баран эдэр кэ-лүөнүн наука төрүттэригэр үөрэтүүгэ үлэ-лээбитэ 28 сыл буолла.

Мария Прокопьевна ааспыт сыллаах үөрэх дьылыгар Мындааһыга Амма орто оскуо-латын маһынай кылааһыгар 30 кыраһый дьонун үөрэппитэ. Быһылгы үөрэх дьылы-гар иккэс кылаас учууталынан үлэһит. Ки-ни байытти үлэһиттэр көрдөрөн үөрэтэр посо-бонны сатааһахтык туттар учууталлартан биирдэһтэ.

Мария Прокопьевна биир бастыт обще-ственник. Өр сыл үлэһиттэри омыттаах учуу-тал быһымытынан ааспыт сыллаахха оскуола-да методическай холбоһугу салайан үлэһи-тэ.

СНИМОКТАРГА: (үөһэ) норуот үөрэбирин-тин туйгуна Мария Прокопьевна Захарова. Аллара — Амма орто оскуолатын сана ту-туллубут үөрэнэр корпуһа.

П. Седалищева фотоһара.

Сыһыппаралар уонна ч а х ч ы л а р

1971—72 сс. үөрэх дьы-лыгар оройуонка 4 орто, 8 аһыс ылааһтээх уонна 5 начальнай оскуолаһа баа-лар. Барыта 34 үчүгэйүлэ-һит, оһно 780 илпийтээччи-сылдыар.

Оройуонка 75 иһинин-тернат вооһитаттарынэн,

17 кини старшай шкөөр ба-һаатайдарынан, 383 кини учууталларынан үлэһи-лэр. Ол иһингэр үрдүк үө-рэхтээһи 142, ситэтэ суох үрдүк үөрэхтээһи 73, аһа-лаах орто үөрэхтээһи 163 кини.

ҮҮНЭР КӨЛҮӨНЭНИ ИИТИИГЭ КЫҢАНЫЫ!

САРСЫН—УЧУУТАЛ КҮНЭ

Учуутал үтүмдүү аял-
тын туһунаа үлүхтүдүрүс
жетпей педагог. Социалисти-
ческый Үлэ Герона В. А. Су-
хобинский: «Билибин-көрүү-
бү, дьолурун барыта оро-
лорго аныгыбын» диян сыйлай
сыйла эппита. Учуутал ити
билибин-көрүүтү сыйла сый-
ахын ово өйүгөр саадагылар,
дууһатылар — итилер, тиниин
полюминизм. Ийэ донду, граж-
данскый өс идеалларыгар, би-
либ моральнай кодексаты
инииттеригер бэринииттэх
уоларга уһулар.

Ийэ ово уонна эдэр саа-
һын—олоһун саамай үтүө күн-
нүн—оскуолада агарар. Ос-
куола суола иннииттэн инни
билиб-көрүү дойдутугар саа-
данар. Бу үтүс сыйлаах суол
үстүн инниин эрэллэх үтүө
субьит учуутал сирдир. Сый-
лаах кинигэ сурулдуута, бэйэ
иниитинэн бастаах мады онч-

уу—ити барыта учуутал дуу-
руута.

Билиб дойдубут 49 моду-
һун эдэр гражданнара үтү-
ахын парталарга олоһолор
Кинилэр 3 мотуһун кинигэ
учуутал үөрэтэр. Оһолор
тардара тыа сирин оскуола-
арыгар үөрэнэтэр.

Саамай сөһө эдэлэр—са-
амай оскуолатан саада-
ар, оттон кини сулуһурага—
и сирин учууталын нулду-
ратыттан саадаһар дин. Кы-
һын, үкүсүгөр сэлэһиниэ, туох
баар өйүн-сааһыгар оскуола
уһугуһанар.

Ол да ийин учуутал үлэтэ
бочуоттанар, ийин олоһо ула-
хан кыһамчыһын тоһуру-
тэнэр. Ийин ССРС XXIV
сыйла дакаастаага.

1972 сыл балаһын ийин
бастаах күнүттэн учууталлар
хамнастара ортоһунан 30 бы-

рыһын үрдэтиннэ. Ийин
тинниан тыа сириннэ учуу-
таллар олоһторун-сааһтарын
туһарын ийин программатын
билиэтэтэ, ССРС Үөрөһө ми-
нистрин солбуйааһыга К. Г.
Ножко ССТА корреспондентин
кытта боснодоттэһитигер ду-
лителтэһа бары учууталлар
үчүгэй оһоһуулаах комму-
нальнай кватераларынан
хааттыллыахтара тыа сирин
оскуолаһарын учууталларга
оттунтаах, алектонческый ула-
таах ийиник аһартыһа, бө-
хө бэриллэхтэһа. Учууталлар
пенсияга тахсыбыттарыга да
инииттэн дьыада бөххө оһолор
быраабынан туһанаһар дини
кисэһэтэ.

Учуутал туһугар ийини
үүһэр келүөһөн ийини
кыһаным. Ол аага—дойду кы-
һаным. Ол аага—дойду кы-
һаным.

Советскый дьонкор учууталлар күннэрин үрдүк өрө ко-
рөүлүү чувствотынан билиитинилэр. Учуутал үлэтэ—
бир саамай бочуоттаах, элииттэх уонна иорутунаа
ытыһанар ийэ. Норуот учууталга үүнэр келүөһөн
иниитини лэбэйэр. ССРС-ка 200 тыһынчаттан тахса
оскуолаһар бааллар, оһолго 2700 тыһынчча учууталлар
үлэһинилэр.

Эһити бу снимокка Татьяна Александровна Боговины
корөүт. Кини быйыл педагогическый институту бүтэрэн
бэйэтин бастаах үөрэнэччилэрин кытта көрүстэ. Татьяна
Александровна Киев куоракка Березники микро-
оройуонугар учууталлыыр.

А. Борнотов фотота.

ССТА фотохрониката.

Үлэ Кыһыл Знамята орден кавалердара

АХСААН УЧУУТАЛА

Олоһторун бастаах олукарыттан хайдах
эра ордуң дьыаһа суолу уонна ураты та-
һыыр дьарыгы талан, үөрүүлэх өйдөбүлү,
сирдык санааны хаалларар дьон баар бу-
оһа. Бир онук кининэн Хатыды орто
оскуолаһын ахсааһыга учууталын Дария
Петровна КЛАДКИНАҢ аатыһа сеп.

Дария Петровна олоһо билиб үтүсүт
олоһуттан туох да уратыта суох. Оһо сааһа
Укуйада күлэн-сонһоон аспыта. Эһити-
гөр, эбэтигер нитидлэн оһолон ийбөз дьон-
нуттан үөрэнэн ааһар, суруһар буолбута.
Оттон Сылдан сэттэ кылаастаах. Чураһа
орто оскуолаһарын, Якутскайдаагы учи-
тельскый институту үөрэнэн бүтүртэбитэ.

Дария Петровна тоһо учуутал буолбута,
тоһо бу сырадаах үлэтэ бэйэтин олоһун
аһабытай?

Соттислар үөрэхтэрин бүтэрэри сүһүгү-
рэ сылдьар кэмнэра этэ. Учууталлар сот-
тислорун натары мунһааһыгар буолбуттар,
өһолор ханна салгы үөрэнэхтэрин быһаа-
рыахтара, субьайнахтара үһү дьон келсээн
тарһанар. Оттон Даша учуутал буолуон ба-
дарбыта ыраатта. Ол туһунан киниэхэ да
келсэбэһинэ, бэйэтин баһатыттан бөһөтө
нуттана сылдьыбыта. Мунһаахха дьараны
этэ суох санаалааһа.

Дэ. Дашабыт учуутал үөрөһөр дара-
һа үчүгэй буолуох этэ. Оһолорго
эйбэс, хардарыта нөһөлөһөр, кинилэри сө-
бүлүүр. Онон кыһалыһарына, Дашаттан
үчүгэй учуутал тахсыа этэ,—дир кылаа-
һын салайааччыта П. И. Сивцева.

Тыһы, ити хайдах сэрэһитэ буолуой?
Таба да эттэ ээ,—диң саныыр Даша.

Кини ити оһо сылдьан баһарбыт баһа
туолбута. Долгуһар Якутскай куоракка ин-
терн-учительскый институту бүтүртөбитэ.

Дария Петровна бэйэтин үлэтин Кыта-
нах сэттэ кылаастаах оскуолатыттан, аһаһан
учууталыттан сааһаабыта. Эдэр учуутал
үөрэтин дьымаһарыгар, урук тэрэһиниттэр,
кылаас бэрэдэгини тутууга, үөрөһө өһо
интернэһин тардыһа бастаан утаа элбэхтик
ыарыһтарара, үтүстүк муһаарара. Киниэхэ
хас да сыл математиканын үлэһэбит оһыт-
таах, оскуола директора Лука Афанасевич
Дьяконов уруктарыгар үтүстүк сылдьан
иниитини субьайнара, үөрэтэрэ, уонна оһу
тоһолору иһитирэ. Үлэтэ дьулуурдаах, та-
лан ылбыт идэтин баһыдыһыга баһалаах.
Дария Петровна директорын, инспектордар,
оһыттаах учууталлар субьайнарын ыһынан
бэйэтин үлэтигар баар итэһэстэри нөһкөрү-
нэн, айымныһаахтык үлэлээн барбыта.
Дария Петровна оһону үөрэтиннэ, ийини
элбэх оһыты, бэйэтин предметигэр элбэх
литературалары, пособиелары мунһуунэ.
Аһаас суруһааллартан, хайһааттардан бас-
тык оскуолаһар, учууталлар оһыттарын
утумдаахтык үөрэтэн бэйэтин билиитин
күннэтэ үрдэтинэр.

Ол ийин 15 сыл устатыгар ахсааны үө-
рэнгэ сылтан сыл ситиһинилэһэн иһэр. Кини
бу ыараханнан аатыгар предметкэ оһо
интернэһин тардар сурун дьымаһарын ту-
(Бүтүүтүн 4 стр. көр).

ҮРДҮК КӨРДӨРҮҮЛЭРГЭ ДЬУЛУҢАН

1966 сыл атырдьах ийин
17 күнүгөр райсовет испол-
кома Чураһы орто оскуола-
тыттан арааран, А. Е. Кула-
ковскай аатынан аһыс кы-
лаастаах оскуолаһын тэрийэр
туһунан быһаарымы иһым-
мыта.

Бизэ сыла устатыгар сит-
оскуола сайдыы, кыһаһын,
үөрэтэр-интэр үлэтэ саһаны
көрдөөһүн суолун ааста.

Билигин оскуола 16 кылаа-
һыгар 379 оһо үөрэнэр, 27
учуутал үлэһир. Кинилэр
ортолоругар Саха АССР ос-
куолаһарын үтүөлээх учуу-
таллара Т. В. Маһирова,
Д. С. Постников курдук өһа-
гогическай үлэ маастардара,
бизэ норуот үөрэһиритин
туйгуһунара, 16 үрдүн донна
ситэтэ суох үрдүн үөрэттэх
учууталлар бааллар.

Бизэ сылга оскуолаһы 159
оһо үөрэнэн бүтүрдэ. Кинилэр
орто оскуолаһарга, үрдүн

үөрэх заведениеларыгар сити-
һинилээхтин үөрэнэ сылдьал-
лар. Ол курдук Нолы Захаров
— Москвадаагы физкультура
институтун иккис курсуун
студена, Лана Понсеева быйыл
Саха государственнай универ-
ситетыгар киирде.

Аһаһыт үөрэх дьыһыгар
үөрэнэччилэр 91,8 быры-
һаһанара кылаастарын бүтэр-
биттэрэ, 90 оһо наар туйгуун
уонна үчүгэй сымаларга
үөрэммитэрэ. Сыл аһыс
наар туйгуһуну эра үөрэнэл-
лэрин ийин төрдүс кылаас
үөрэнэччитэ Руслан Маһаров
Сима Сергеев аатынан, сэттис
кылаас үөрэнэччитэ Тася
Посельская А. Е. Кулаковскай
аатынан бириэмийэлэр тау-
реаттарынан буоллудар.

Өһолору общественнай
оһоһо кыһыннарыһыга, эт-хаһы
эттүнэн сайыһнарыһыга эмиэ
үтүс үлэ ыһтыллар. Билиб
спортсменнарбын оһаһуон
аһыс кылаастаах оскуолаһа-
рын үөрэнэччилэрин спарта-
кнадаларыгар уонна эдэр ту-
ристар кураһтаһиндэригар
маддын бастаах иһэстөнн
ылаллар. Субуруускай аһы-
нан пионерскай дружина эмиэ
туспа үтүө үгэстэрдээх.

Билиб оскуолабыт учуу-
таллара уонна үөрэнэччилэрэ
быйылгы юбилейдаах үөрэх
дьыһыгар өһө үчүгэй көрдө-
рүүлэри ситиһэргэ дьулуһал-
лар.

С. АЛЕКСЕЕВ.

Г. КАРДАШЕВСКАЯ,
оскуола директора.

ТАПТЫЫР ИДЭТИНЭН

Якутскайдаагы педагогическай уни-
верситет доһкоһунай отделениһын бүтү-
рэн баран, Елена Васильевна ИЛА-
РИОНОВА 16 сылааһыга хоту Булуун
оройуонугар, Күһүүргэ үлэтэ аһаһыс-
та. Ийиттэн ыла олох ийит аартыгар
үстэммитэ. Кини ийиннэ үс сыл устата
үлэһэбитэ, Балыһыттар, табайыттар
өһолорун сирдыһа-кэрэһэ уһуһбута.

1958 сылтан Чураһы орто оскуола-
һыгар учууталынан, оһол саһым оһо
тэралтэлэригар иһтэһэһинэн үлэһир.
Билигин Елена Васильевна бастаах
үлэһэбит ол сыллардааһыт саһаата

дына, үтүс түбүктэх, сырадаах үлэтэ
өйүгөр баһаһэһини курдук өһуһан аа-
һар. Идэни баһылаан, эдэр келүөһөн
ийин-үөрэтин эппэтэ кини тус бэйэ-
тин билиититтэн, дьолурутин тутулу-
тааһын үлэһэһэрин бастааһы сыла-
рыттан таба өйдөбүтэ.

Е. В. Иларионова хас да аһа-
һытын ийин үлэтэ үрдүнүс сымала-
һар. Ити иһтэһичи буолуу идэтин не-
тиһиник таһаһыһынан, бөһө билиитин
маддын үрдэтиннэн, өһолору уонна ки-
һилэр төрөһүүттарын кытта үлэһэ өй-
бөһө тутуһууһунан, кинилэргэ уонна
общественноһа тирэһириннэн, не-

тин-сайаһас саһааһа буолууһун са-
тиһаллибит бочуот. Ол да ийин Елена
Васильевна Иларионова РСФСР Үөрө-
һө министрствотын Бочуотунуң гра-
мотатыһын, «В. И. Ленин тэрэбүтэ
100 сыдын бэлэһэһин. Киниэхэ
үлэтин ийин» медалынан баһаһа-
лаһыта.

Билигин Е. В. Иларионова 1970
сылтан 56 иһэстэлээх Чураһытаһын
оһо комбинатыгар саһаһаһыһыһаһа-
һа үлэһир. Коллективнай уонна то-
рөһүүттар ортолоругар улаһаһа аһа-
һаһаһа туһанар.

(Бүтүүтэ. Иннин 3 стр. көр).
 — Учуутал үлэтэ олус уустук уонна ыарахан. Сатаан аахпат, суруйбат, суоттаа-бат оҕолору билингэ умсугутар, аан дойду араас дыкталары арыһыма ойдорун-саппаларын уһугуннарар эбэһиһэстээхтэр. Маныаха учуутал эбэһи билбэтин, саҕаны көрдөөбүтэ эрэ, үчүгэй түмүктэри ситиһэр. Ол иһин уруонка бэлэниһингэ үгүс бириэмэбин ытабын.

Үөрэтэргэ кылаас оҕотун билигин түстүспэ учуоттуур эрэ буолаахпына, методтору ситиһиннэрэн, кинилэр кыахтарын көрөн үөрэтэн, ону улам диниһэтэн, уусту-гурдан истэхпинэ, оҕо санаата күүбүрөр, үлэллэр дьобура үрдүүр. Ахсаан үөрөбүр саҕа тема урут үөрөтүлүбүт тематтан улахан тутулуктаах. Ону биллэрбэккэ эрэ, ойдооботторун үрдүгүн саҕаны бардахпына, оҕо мармыратара, билбэтэ эбэһи, улам чабылган, үөрэххэ интэриһин сүтэрэр, иккис сымт хаалар кутталланыр эбэтэр нөҕүө кылааска сорох теманы билбэккэ эрэ таһаарыллан, методтук үөрэнэр. Ол иһин үөрэтиллибит матырыйаалы ойдообуттарын эрэ нэһэ саҕаны барабыт.

Кылаас таһынан ытыллар араас көрүҥнээх үлэлэр оҕолор ахсаанын интэриһэстэрин тардыма улахан көмөлөөхтөр. Математическай куруһуогу тарыйы улахан суутаалаах. Ааспыт өттүгэр байан куруһуокпар ким баалаабы ылан 2-3 бөлөххө араарды дьарыктанналарым. Ааспыт сымта 22 оҕо куруһуокка хабыллыбыта. Оҕолор эмиэ тельнай ребустарынан, квадратиктарынан, математическай ооньнууларынан, көрүс биллээх ахсааны суоттааһынынан дьарыкталларын ордук биһириниллэр. Математическай куруһуок чилиэннэриттэн Петя Кривошапкин, Ваниа Листиков математическай оскуолатын, Васи Слеников, Маша Беллеса, Володя Аржаков ахсыс кылааһы ситиһэн лээхтик бүтэрдилэр, хайа уонна кэскиллэрэ инчиллэригэр турдаҕа. Быһыл IV, V уонна VIII кылаастарга үс аҕыс занятиелары ытытар былааннаахпын. Онуоха IV, V кылаастарга уруккум курдук ким баалаабы, оттон ахсыс кылааска үчүгэйдик эрэ үөрэнэр оҕолору кытары дьарыктаным. Оскуола салалтата занятиени нэһиллэрэ үс күн ытытарбар сабулуста.

(Бүтүүтэ бэчээттэнэ)
 Н. СОЛОВЬЕВ.

Бүтүн советскай ученай М. И. Федорович ИВАНОВ төрөөбүтэ 100 сылын (1871—1935) туолла. Кини үлэлэрэ племенной дьыадаҕа, сүбүлү селекциялааһыҥҥа уонна атыт климатка үөрэтингэ аһаммыт. Тара, 1925 сылаахха М. Ф. Иванов Аскания-Новада зоотехническай олимпиада уонна племенной станиялар тарыйытэ, Кини саҕа боруода баарайнары уонна Украина маһан сибиниһэлэрин ууһаһыта.

СССР фотохрониката.

Бүтүн Советскай куруһуочу Федор Иванович ПАНФЕЛОВ төрөөбүтэ 75 сылын (1896—1960) туолар. Кини авторбыт романа «Брусси» холбоһуктааһын кэмигэр дэриэбинэ социалистическайды уларыһымын көрдөрөр. Кини иһини тэтиһэн «Ворьба на мир», «В стране поверженных», «Большое искусство», «Волга-матушка река», «Биз-душе» диэн романныары суруйбута.

СССР фотохрониката.

Рабселькордар оскуолаларыгар үөрэнин

«Сага олох» хаһыат редакцията 1971—1972 с.с. үөрэх дьылыгар Чурапчы селиннэһитигэр рабселькордар уонна эркин хаһыатын үлэтигэр кыттар табаарыстар оскуолаларын аһар. Оскуола бэйэтин үлэтин алтынны 14 күнүгэр кинэ 7 чаас 30 мүнүүтэттэн редакция дьэтигэр саҕалыыр.

Үөрэх программатыгар советскай бэчээт ленинскэй принциптэрэ уонна үгэстэрэ, хаһыат сүрүн жанрлара, эркин хаһыаттарын туһунаан темалар, хаһыат тыла уонна стилэ, СССР XXIV съезин матырыйааллара о. д. а. темалар киллэриллэллэр. Итин тэтиһэн практической занятиелары ытыты, журналистары, оройуон салайааччыларын, биллиһээх дьоннору кытта көрүүһүлэри ытыты былааннааллар.

Рабселькордар оскуолаларын истээччилэрэ политүөрэх хаһык баҕарар көрүүтүтэн босхоломоллор. Оскуолаҕа аҕыс кылаастан итэҕэ суох үөрөхтөөх ким баҕарар үөрэһин сөп. Үөрэниһтэрин баҕалаахтар үлэ чааһын бириэмэтигэр редакцияны кытта кэпсэтиһтэрин, ытыталаһан биллэхтэрин сөп.

Оскуола занятиета ыйга икки төгүл ытыллыаҕа. СССР райкомун пропагандаҕа уонна агитацияҕа отдела.

«Сага олох» хаһыат редакцията.

Оройуоннааһын «Сага олох» хаһыат редакцията Саха АССР тарыйытэ 50 сыла туолуугу оҕо уонна СССР XXIV съезин уураахтарын олоххо киллэрингэ оройуон үлэтигэр үлэлэр ситиһиниллэригэр баҕарар сылаһыч бастыт ОЧЕРК иһин аһаҕас көпүрүс биллэрэр.

Конкурса үлэҕэ ситиһиниллэри иһин ордоннорунан, медалларынан наҕараадалаһыт бастыт дьоннор үлэлэрин, олохторун уонна общественной үлэлэрин, үөрэх иһин үлэ бастыһыгарын Саха АССР үскэһиннэ—СССР ленинскэй национальнай политиката өрөгөйдөөһүнүт. Саха сирин, гэр граждаскай сэрин уонна норуоттар революционнай доҕордоһууларын, Саха

Конкурса кыттым!

сирингэр культурнай революция, Аба дойду Улуу сэриитигэр Ил дойдоларын туруулаһан көмүскэһит хорсун буйуттар тустарынан, оройуон үлэтигэр коммунизмы кыт дьаһыһаахтык тутуу кэмигэр уонна тохсус пятилетка бастагы сыдыгар үлэ бары саалаарыгар дьоруулаах ситиһиниллэрин өрдөрөн суруйуохха сөп. Үчүгэй матырыйааллар редакция көрүүтүнэн «Биһиги конкурспут» диэн рубрикаҕа бэчээттиһтэртэ, Конкурса кыттарыта кыттар.

Конкурса маһык бириэмийэлэр олохтооллор: **Бир бастагы бириэмийэ**—30 солкуобай, **бир иккис бириэмийэ**—20 солкуобай, **бир бастагы бириэмийэ**—10 солкуобай.

Бириэмийэни тигэ автордарга редакция бочуогунай грамотата туттарыллар. Маны тэҕэ активнайдык кыттыбыт, бириэмийэ тиксиктөх автордар редакция көрүүтүнэн Бочуогунай грамоталарына наҕараадаланаллар.

Конкурс 1971 сыл ал-

тынны 1 күнүгэ 1972 сылааһ ыйын 1 күнүгэр дьэри ытыллар уонна 5 ыйын 5 күнүгэр—Советскай бэчээт күнүгэр түмүктэнэр. Кинэр мэйиһи иһин интерваллаһан бэчээт, тэмнэп 5 иһаһтэи өрдүтэ суох кэмигэр буолуохтаах. Иһинэн ыраһтык суруллубут матырыйааллар ытыллар.

Конкурса кинэр матырыйаал «Конкурса» диэн бэллэһэн редакция аадырыһыгар ытыллар.

«Сага олох» хаһыат редакцията.

Редантор Н. П. СИДОРОВ.

Чурапчытааһы прокомбинат административта, профсоюз местнома столар **ТОЛСТОУХОВ Иван Герасимович** уһун, ыарахан ыары кэһиттэн бу дьыл ыйын 29 күнүгэр өлбүтүн иһин нэргэтигэр, иһэтигэр уонна аймахтарыгар бэйэлэрин диниһи тутуруннарары биллэрэллэр.

Волгога аҕыс кылаастаах оскуолатын учуутала **Жиркова Дарья Гаврильевна** таптыыр эбэтэ

ДАВИЛОВА АЛЕКСАНДРА ИВАНОВНА

уһун, ыарахан ыары кэһиттэн бу дьыл алтынны 1 күнүгэр өлбүтүн диниһи курутуһан туран бокуоньук бары аймахтарыгар, билэр дьонноругар аһыһиннэрбит.

Сизинэрэ, хос сизинэрэ, күтүөттэрэ.

Чурапчы аҕыс кылаастаах оскуола спортивнай саала котельнайыгар бастайааннай үлэллэр кочегарга наадылар. Ким үлэллэн баалаах үлэ чааһыгар оскуола административта кытары кэпсэтиһэн сөп.

Администрация.

АММА

«Амма» диэн тыл туохтан дьэһэстээхтэ?

Кини өс-бийиҕтэ хөһүлөрдөөх уонна ытыллырдыах буолан, өт-бурдук өлгөһүн үүнэр. Дьэһэ даһы, а р кырдыаһытар «ары-сыа, аһады ыһыһыттыа, аммалар» диэт уһаһаһа сносотуохтара дуо!

Амма быдыргы слобода, 1852 сылаахха Е. Богданов алта ыдыһынай кытта Амма бочуоттар үтэһэн бурдук ыһыһытар (проф. Ф. Г. Сафронов, 1961 с.).

Түгү былыр Лена Алдан уонна Амма өрүстөр бастарынан сахалар «буһалар» сыһыа кэлтэлээбиттэр. («История Сибири» 1 т. Л., 1968).

Амма өрүс былыргы дьыллар дьындааларыгар, урукку дьыллар үөрэдаларыгар итинник дьобуһу ааттаммытын-суолдаммытын көрүһүтүр.

Амма өрүс аата-суола сириттэн-уотуттан сэрбээстээх буолуон сөп. Кини туһунаан ырыа бөҕө ылаһаммыт. (Амма эбэһи)

Улаҕатын харах ылбат

Улуу куйдар хөһүлөрдөөх.

Дулаа үүмүһт, алпа буолбэт

Көһө күндү хонуулаах.

Туох-хаһык иһинэ «Амма» диэн тыл исторической өттүнэн суолтаһын бэлэһиттөөхтө, тунгусо-маньчжур тылыттан төрүү-

төөх курдук.

Тунгусовед Г. М. Васильев «Этнолингвистический словарь» «Амма» диэн тыл хаһа да суолталааҕа ахтыллар. Оссо ситиһин маһык суруллубут: «Амма, рот; см. амма (28 стр.)—1, рот, уста; 2 отверстие; 3—Амма, название реки. Ср. амма»

Итинтан көстөрүн курдук, үрэх уонна өрүс ааты бэлэһэһит. Ол аата төртү быһыт тунгусо-маньчжурдар өбүгэлэр Амма өрүс баһынан уунан устан эбэтэр өрлөһө кытта ситиһи быһан иһэннэр—ыраас ыһыһа уурбут курдук, көһө добуһу дуолаах уонна кыһыллаах сир саҕаланьытыгар кэһиллэ түһүһүр, ол иһин «Амма», «Аммо» диэн ити суолтаҕа билиһити Амма өрүс аатын иһэр-биттэрэ буолуо диэн сабадалаһа атаркыаһы үскүтэр.

Бочуоттаах академик Э. Ч. Пекарский «Саха тылын тыдыһытар» (99 стр.) Амма өрүс (үрэх), Амма баһа, аммадаһа кыһылар, аммадаа» диэн уопсай тылларынан ахтыбыт.

Онон Амма диэн тыл үскэһит төртүс төрүк тылыттан буолбакка, тунгусо-маньчжур тылыттан—ордук чугас эбэһиһин, өрөчтүү «Амма, амма—үрэх, өрүс аата эбэтэр кыһа дуола саҕаланьыта диэн суолтаҕа Амма өрүс диэн аһаһаат иһэр-биттэ буолуо диэн түмүккэ аҕалар.

Д. ГАВРИЛЬЕВ.